

Robert Kłaczyński

Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie

rklaczynski@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-9150-9958

ROSYJSKI SEKTOR GAZU ZIEMNEGO I ROPY NAFTOWEJ WOBEC ZMIAN NA GLOBALNYM RYNKU SUROWCÓW ENERGETYCZNYCH

STRESZCZENIE

Autor artykułu Rosyjski sektor gazu ziemnego i ropy naftowej wobec zmian na globalnym rynku surowców energetycznych podejmuje analizę możliwości i ograniczeń Federacji Rosyjskiej w zakresie produkcji, przesyłu oraz wykorzystania gazu ziemnego i ropy naftowej jako narzędzi kreacji sytuacji ekonomicznej, politycznej we współczesnym świecie.

W publikacji zawarta zostanie ocena wpływu nowych technologii produkcji gazu oraz ropy naftowej z łupków bitumicznych oraz hydratów gazowych na potencjał polityczny, gospodarczy rosyjskiego rynku surowców energetycznych. Autor kreśli scenariusze rozwoju przyszłej strategii energetycznej państwa rosyjskiego uwzględniając przy tym sytuację na arenie międzynarodowej oraz rosnący w siłę potencjał importowy krajów azjatyckich w tym zwłaszcza Chińskiej Republiki Ludowej (ChRL). Stara się również przybliżyć możliwości eksportowe amerykańskiego sektora surowców energetycznych szczególnie w aspekcie coraz bardziej prawdopodobnej rywalizacji o europejski rynek paliw z Federacją Rosyjską. Istotnym elementem analizy będzie również określenie wpływu konfliktu zbrojnego na Ukrainie na obecność Federacji Rosyjskiej na europejskim rynku surowców energetycznych z uwzględnieniem redefinicji strategii energetycznych państw europejskich w zakresie polityki dywersyfikacji dostaw gazu ziemnego oraz ropy naftowej.

Słowa kluczowe:

gaz, ropa naftowa, Federacja Rosyjska, Chiny, Unia Europejska.

Wprowadzenie

Rosyjska obecność na globalnym rynku ropy naftowej i gazu ziemnego przekłada się na możliwość realizacji celów politycznych, gospodarczych

przy pomocy strategicznie ważnych narzędzie kreacji rzeczywistości politycznej, gospodarczej, którymi są surowce energetyczne (Bryc, 2009, s. 42-46; Zygar, Paniuszkin, 2008; Kaszuba, Stępień, 2018; Klaczyński, 2018, s. 101-120; Fisher, 2009, s. 93-107). W wyniku upadku ZSRR będąca jego sukcesorem Federacja Rosyjska nie dysponowała odpowiednimi biorąc pod uwagę stojące przed tym państwem globalnymi wyzwaniami argumentami, które mogłyby się przyczynić do odbudowy mocarstwowej pozycji w ujęciu ponad regionalnym. Sytuacja uległa zmianie wraz z nadejściem rządów Władimira Putina, który przeorientował rosyjską politykę zagraniczną opierając ją na mechanizmach ekonomicznych, w tym zwłaszcza surowcach energetycznych stanowiących wygodny, mocno kreatywny czynnik oddziaływania na sferę stosunków zewnętrznych. Warto przy tym wspomnieć, iż rosyjska elita władzy relatywnie skutecznie wykorzystwała sytuację międzynarodową pierwszych lat XXI wieku wygenerowaną w wyniku zamachów terrorystycznych na World Trade Center (Kotkin, 2009, s. 188-211; Putin: Rozpad, 2014). Wskutek umiejętnego wykorzystania gazu ziemnego oraz ropy naftowej jako narzędzi wpływu, siły militarnej definiowanej jako elementu odstraszenia w stosunku do państw NATO oraz czynnika ofensywnego zastosowanego w relacjach z krajami byłego ZSRR władzom rosyjskim udało się z powrotem stać się kluczowym podmiotem relacji międzynarodowych (Klein, 2014, s. 13-22). Zmiany na globalnym rynku paliw będące komplikacją czynników związanych z zastosowaniem nowych technologii w procesie produkcji oraz przesyłu surowców energetycznych oraz gwałtownie zmieniająca się globalna rzeczywistość wymuszają na stronie rosyjskiej podjęcie bardziej elastycznej oraz paradoksalnie aktywnej polityki. Przed Federacją Rosyjską stoi szereg wyzwań, w końcu również działań na rzecz utrzymania dotychczasowej pozycji na arenie stosunków politycznych, jak również w sferze ekonomicznej oraz obronnej. Realizacja tak definiowanej polityki nie będzie jednak procesem łatwym. Skala stojących przed kremlowską elitą władzy wyzwań pozostaje rozległa, co gorsza niejednorodna i trudna do zidentyfikowania przy pomocy dotychczas wykorzystywanych narzędzi analitycznych. Globalna rzeczywistość XXI wieku stała się w dużym stopniu nieprzewidywalna. Zachodzące w jej ramach procesy mają charakter gwałtowny, coraz częściej nie mieszczą się w tradycyjnym, umownym katalogu paradygmatów polityki zagranicznej (Marshall, 2017, s. 7-8).

Analiza będąca przedmiotem artykułu *Rosyjski sektor gazu ziemnego i ropy naftowej wobec zmian na globalnym rynku surowców energetycznych* została oparta o metodę studium przypadku, której to zastosowanie wydaje się być najbardziej konstruktywne, adekwatne do zadań, które postawił przed

sobą autor publikacji. Artykuł został oparty o wybraną i zdaniem autora reprezentatywną literaturę przedmiotu badań. Przeprowadzono kwerendę źródeł krajowych oraz zagranicznych. W ramach prac nad publikacją wykorzystane zostały monografie, artykuły w drukach zwartych oraz liczne materiały netograficzne. Poddano również analizie materiały ośrodków analitycznych. Celem prowadzonych badań jest udowodnienie tezy o utrzymaniu przez Federację Rosyjską w dającej się przewidzieć perspektywie czasowej statusu kluczowego dla rozwoju sytuacji na globalnym rynku surowców energetycznych pozycji mocarstwa energetycznego.

Ropa naftowa i gaz ziemny Federacji Rosyjskiej: zasoby, produkcja

Federacja Rosyjska dysponuje największymi na świecie zasobami gazu ziemnego oraz siódmymi pod względem wielkości pokładami ropy naftowej. Biorąc pod uwagę globalną produkcję gazu ziemnego, rosyjski sektor „błękitnego paliwa” zajmuje drugie miejsce po USA. W 2017 roku produkcja gazu ziemnego w Federacji Rosyjskiej wyniosła 471 mld m³ surowca i była wyższa od wielkości wydobycia w 2016 roku o 12,4%. Pomimo drugiego miejsca wśród państw producentów surowca Rosjanie dominują na rynku eksporterów gazu ziemnego co jest związane ze zdecydowanie niższym zużyciem per saldo „błękitnego paliwa” na użytek własny (Kardaś, 2018). Jeszcze bardziej korzystnie kształtuje się sytuacja na rynku ropy naftowej. Produkcja ropy naftowej w 2017 roku przekroczyła 0,5 mld ton co dało Federacji Rosyjskiej pierwsze miejsce wśród producentów „czarnego złota” (Rekordowe, 2018). Federacja Rosyjska oraz Arabia Saudyjska to również hegemonii na rynku sprzedaży „czarnego złota” przy czym geografia eksportu rosyjskiej ropy naftowej jest znacznie bardziej urozmaicona niż ma to miejsce w przypadku gazu ziemnego. Rynek ropy naftowej, w tym także wyrobów ropopochodnych jest znacznie bardziej zdywersyfikowany niż rynek gazu ziemnego. Ropa naftowa jest również łatwiejsza w transporcie. Trudno nie odnieść wrażenia, iż proces produkcji, przesyłu oraz sprzedaży „czarnego złota” cechuje się w przeciwieństwie do „błękitnego paliwa” większą powszechnością oraz przejrzystością w sferze dystrybucji (Łuszkiewicz, 2018; Międzynarodowy Rynek, 2018; Русецкая, 2015, s. 3-66).

Największe pokłady ropy naftowej i gazu ziemnego zalegają Syberię Zachodnią, Kaukaz Północny oraz Tatarstan. W przyszłości jednak produkcja „błękitnego paliwa” oraz „czarnego złota” przeniesie się na Syberię Wschodnią oraz rosyjski Daleki Wschód. Obszary te dysponują poważnymi rezerwami surowców energetycznych, które będą wykorzystane w ramach ich

przesyłu do ChRL, Japonii oraz innych azjatyckich kontrahentów (Stala–Szluga, Lorenz, 2010, s. 32–38; Czajkowski, 2003, s. 28–29; Klaczyński, 2010, s. 34–58; Chalupiec, Filipowicz, 2009, s. 414). W końcu 2017 roku otwarto nową instalację LNG na syberyjskim Półwyspie Jamał. Do końca 2035 roku udział Federacji Rosyjskiej w globalnym rynku LNG ma wzrosnąć z obecnych 4% do 35%. Warto przy tym podkreślić, iż budowa nowych instalacji odbywa się przy udziale firm zachodnich oraz partnerów z ChRL. Dzieje się tak mimo sankcji nałożonych przez UE na Federację Rosyjską po aneksji Krymu w 2014 roku. Świadczy to o odgrywanej przez rosyjski sektor energetyczny roli na globalnym rynku surowców energetycznych (Kublik, 2018, s. 11). Wraz z rozwojem technologii, w przypadku utrzymywaniu się relatywnie wysokich cen za ropę naftową i gaz ziemny Rosjanie sięgną zapewne po arktyczne złoża surowców energetycznych (*Природные ресурсы*, 2018; Перцова, 2018; Колпаков, 2018; Осадчий, 2018). Obecnie prowadzone są prace nad zagospodarowaniem złoża sztokmanowskiego. Rosjanie posiadają również jedyną całoroczną platformę wiertniczą zdolną do produkcji ropy naftowej w trudnych, arktycznych realiach. Te ostatnie również ulegają pewnym zmianom, co jest pochodną efektu cieplarnianego. Otwarcie w sezonie letnim niezamarzających tras transportu towarów, surowców energetycznych poprzez wody arktyczne umożliwia skrócenie o kilka tysięcy mil morskich żeglugi na Daleki Wschód oraz do Ameryki Północnej. W związku z pojawieniem się nowych możliwości transportowych Rosjanie rozpoczęli realizację projektu budowy nowych lodołamaczy arktycznych „Sybir seria 2222”, które będą zdolne kruszyć lód o wysokości do trzech metrów. W obecnej chwili Federacja Rosyjska posiada flotę złożoną z 27 lodołamaczy w tym sześciu o napędzie nuklearnym. Dla porównania USA dysponują zaledwie dwoma lodołamaczami, podobnie zresztą jak ChRL. Wykorzystanie lodołamaczy w procesie transportu umożliwia wydłużenie czasu eksploatacji nowej drogi oceanicznej poza krótkie arktyczne lato, przynosząc tym samym rosyjskim firmom transportowym poważne zyski. Przełoży się to w przyszłości na relatywnie łatwiejszy dostęp do surowców energetycznych zwłaszcza w ramach transportu części zamiennych do platform wiertniczych, jak również odbioru ropy naftowej i gazu ziemnego pozyskiwanych ze złóż arktycznych (Koprowski, 2018; Parfieniuk, 2018).

W grudniu 2017 roku weszły w życie przepisy ustawy regulującej przewóz ropy naftowej i gazu ziemnego poprzez obszary arktyczne. Podpisana przez prezydenta Federacji Rosyjskiej ustawa przyznaje rosyjskim statkom wyłączność na przewozy ropy naftowej oraz gazu ziemnego. Rosjanie dokonali w ten sposób monopolizacji transportu surowców energetycznych „Arktycznym Północnym Szlakiem Morskim”. Tak definiowana polityka

energetyczna władz rosyjskich pozytywnie wpływa na plany inwestycyjne firm zajmujących się produkcją ropy naftowej i gazu ziemnego. Konsorcjum energetyczne „Notatek” zamierza zbudować terminal gazu skroplonego LNG na syberyjskim półwyspie Gydan (Kublik, 2018, s. 11). Szacuje się, iż do 2050 roku udział rosyjskich złóż ropy naftowej w Arktyce osiągnie poziom 30% wartości całkowitej produkcji surowca w Federacji Rosyjskiej. Łączna liczba dotychczas odkrytych źródeł pozyskiwania gazu ziemnego oraz ropy naftowej w Arktyce zdolnych przy użyciu współcześnie dostępnej technologii do eksploatacji wynosi 115 pokładów (Nieczyppor, 2018).

Dokonując oceny rosyjskiego sektora gazowego należy podkreślić, iż Rosjanie dysponują szacowanymi na 665 bln. m³ – 680 bln. m³ zasobami gazu ze złóż niekonwencjonalnych. Spośród nich 75% przypada na gaz uwodniony, 15% gaz z łupków bitumicznych, blisko 7% to gaz ze złóż metanowych. Rosyjskie gazowe złoża niekonwencjonalne są więc prawie 2,5 razy większe niż pokłady gazu konwencjonalnego. Produkcja gazu łupkowego na szeroką skalę według rosyjskich planów ma się rozpocząć w latach 2025–2030. Wcześniej Rosjanie zamierzają eksploatować złoża metanowe. Największa rosyjska spółka energetyczna „Gazprom” podjęła już próbną eksploatację złóż metanowych w Kuzbas oraz Uregnoju skąd w 2011 roku wydobyto blisko 11 mln m³ surowca. W 2020 roku ma ruszyć produkcja na skalę przemysłową. Warto przy tym podkreślić, iż rosyjskie firmy są również zainteresowane produkcją helu oraz gazu z hydratów. Świadczy to o potencjale rosyjskiego sektora energetycznego (Gazprom 2018; Zasoby 2018).

Z końcem otwierającej XXI wiek dekady po charakterystycznym dla gospodarki ekstensywnej okresie niezgodnej z zasadami wolnego rynku, często pobawionej rozsądku eksploatacji złóż węglowodorów władze Federacji Rosyjskiej podjęły działania na rzecz wygenerowania odpowiednich norm prawnych, projektów, środków finansowych w celu wykorzystania energii alternatywnej na potrzeby krajowe. Założenia dotyczące wykorzystania źródeł odnawialnych w ramach energetyki alternatywnej znalazły się w *Strategii Energetycznej Federacji Rosyjskiej do 2030 roku (Энергетическая, 2018)*. Według jej założeń w 2020 roku blisko 5% całości wytwarzanej w państwie rosyjskim energii pochodzić będzie ze źródeł alternatywnych. Konkludując należy stwierdzić, iż relatywnie niskie zastosowanie mechanizmów związanych z wykorzystaniem energii alternatywnej w procesie produkcji energii w Federacji Rosyjskiej jest związane z wszechobecnym w gospodarce rynkiem surowców energetycznych oraz zapóźnieniem technologicznym. Nie bez znaczenia był brak odpowiednich mechanizmów, narzędzi służących ochronie środowiska naturalnego. Dopiero ostatnie lata przyniosły w tym zakresie pewien postęp (Zygmunt, 2018, s. 1-4).

Globalny rynek surowców energetycznych końca drugiej dekady XXI wieku

Zastosowanie na szeroką skalę surowców energetycznych w procesach ekonomicznych znajduje swoją genezę w końcu XIX wieku, kiedy to ropa naftowa i gaz ziemny stały się fundamentem rozwoju nowoczesnych gospodarek. Blisko 50% produkcji ropy naftowej pochodziło wówczas z obszaru imperium rosyjskiego, konkretnie zaś regionu Morza Kaspijskiego (Azerbejdżan, 2018). Rozwój cywilizacyjny, ekonomiczny będący pochodną procesów globalizacyjnych, które przyspieszyły po II wojnie światowej zdynamiczował tempo wzrostu znaczenia surowców energetycznych. Wokół nich koncentrowały się problemy gospodarcze, dochodziło do konfliktów zbrojnych, których celem było przejęcie lub kontrola zasobów ropy naftowej oraz gazu ziemnego. Rozwój technologiczny obejmujący swoim zakresem poszukiwania, produkcję oraz przesył ropy naftowej i gazu ziemnego umożliwił intensyfikację procesu produkcyjnego opartego o złoża dotychczas nie wykorzystywane, co miało bezpośredni związek z problemami technicznymi oraz wysokimi kosztami produkcji. W latach 80 XX wieku Amerykanie rozpoczęli badania nad możliwościami eksploatacji złóż gazu ziemnego oraz ropy naftowej z łupków bitumicznych. Przyniosły one efekt dwie dekady później, kiedy amerykańskie konsorcja energetyczne podjęły wydobycie „błękitnego paliwa” oraz „czarnego złota” wykorzystując technologię szczelinowania hydraulicznego (Rutkowski, 2018). Wskutek obniżenia kosztów produkcji USA udało się zbilansować własne, wewnętrzne potrzeby. Z czasem strona amerykańska coraz poważniej zaczęła zastanawiać się nad eksportem surowców na większą skalę (Słabisz, 2018). W końcu drugiej dekady XXI stulecia pierwsze transporty amerykańskiej ropy naftowej oraz gazu dotarły do Europy. W perspektywie następnej dekady, biorąc pod uwagę zarówno potencjał amerykańskich złóż łupków bitumicznych oraz ceny za surowiec USA mogą się stać obok Federacji Rosyjskiej oraz Norwegii strategicznym partnerem UE na rynku surowców energetycznych. Należy przyjąć, iż w trzeciej dekadzie XXI wieku rozpocznie się produkcja gazu z hydratów gazowych (Hołdys, 2018). W bardziej odległej perspektywie ludzkość sięgnie po złoża metanowe oraz hel. Problemem pozostaje jednak cena za surowiec. O ile w przypadku pojedynczych dostaw istnieje możliwość uzyskania ceny zbliżonej do tej obowiązującej na europejskim rynku paliw, o tyle w dłuższej perspektywie czasowej jest to obecnie mało prawdopodobne. Nie mniej jednak wykorzystując swoją siłę politycznego oddziaływania na kraje Europy Środkowo-Wschodniej oraz istniejące wśród krajów tego regionu obawy

przed rosyjską dominacją energetyczną, Amerykanie starają się w takim stopniu na jaki pozwalają im ich obecne możliwości, wchodzić na rynek gazu i ropy. Głoszą przy tym znaną już, obiegową niemalże opinię, iż bezpieczeństwo energetyczne jest bezcenne. Na dostawy amerykańskich surowców energetycznych nie są gotowe państwa regionu środkowoeuropejskiego, będące potencjalnie najbardziej zainteresowane importem amerykańskiego gazu oraz ropy naftowej. Główną przyczyną jest bowiem brak dostatecznie dobrze rozwiniętego systemu instalacji LNG. Jedyną poważną, zakończoną w ostatnich latach inwestycją LNG w tej części „Starego Kontynentu”, zdolną do rozprężania 5 mld m³ surowca w skali roku jest obecnie polski gazoport w Swinoujściu a to stanowczo za mało by móc zostać amerykańskim hubem gazowym, jak to prognozują niektórzy eksperci w tej części Europy. Obecny potencjał eksportowy USA również nie napawa zbyt dużym optymizmem. Jego wartość szacuje się na zaledwie 5 mld m³ gazu ziemnego. W przyszłości moce eksportowe mogą jednak wzrosnąć do 180 mld m³ surowca. Nie ma jednak gwarancji opłacalności cenowej tak definiowanej polityki energetycznej. Dlatego wiele państw europejskich poza przyczynami politycznymi podnosi argument ceny jako ten, który uniemożliwia rozpoczęcie współpracy w szerszym niż dotychczas stopniu. Wykorzystuje to Federacja Rosyjska dążąc do utrzymania pozycji hegemonu surowcowego na „Starym Kontynencie” przynajmniej do czasu, kiedy nie zostaną zrealizowane projekty rozbudowy systemów przesyłu gazu oraz ropy naftowej na kierunku azjatyckim (LNG, 2018).

Tak kreowana globalna rzeczywistość wpływa na strategię energetyczną Federacji Rosyjskiej. Wygenerowany z końca lat 90. XX wieku dokument: *Strategia Energetyczna Federacji Rosyjskiej do 2020 r. roku* (w późniejszym okresie doprecyzowano datę – 2035 roku) obecnie wymaga istotnych przewartościowań. Możliwe, iż rosyjscy decydenci będą zmuszeni pojawiającymi się uwarunkowaniami globalnego rynku paliw wygenerować od podstaw nowy dokument. Federacja Rosyjska w dalszym ciągu korzysta z potencjału będącego pochodną działalności państwa radzieckiego. Infrastruktura produkcyjna, przesyłowa w dużym stopniu pochodzi z czasów, gdy na mapach świata istniał ZSRR. Mimo, iż modernizowana i rozbudowywana z czasem w coraz mniejszym stopniu odpowiadać będzie wymogom współczesnego globalnego rynku surowców energetycznych (Wasilewski, 2008, s. 91-94).

Problemem dla producentów ropy naftowej oraz gazu ziemnego będą nowe technologie w zakresie wykorzystania energii alternatywnej, które w coraz większym stopniu udaje się wdrożyć w tryby współczesnej gospodarki redukując tym samym tempo wzrostu popytu na ropę naftową i gaz ziemny. Istotną rolę odgrywają nadal czynniki polityczne kształtujące rynek surowców energetycznych.

nych. Konflikty zbrojne, animozje polityczne negatywnie wpływają na stabilność rynku surowców energetycznych powodując nieustanne jego wahania, przekładając się na ocenę stanu bezpieczeństwa państwa (Olechowski, 2015, s. 1-8). Nie inaczej jest w przypadku Federacji Rosyjskiej, która dążąc do odbudowy mocarstwowej pozycji wykorzystuje gaz ziemny, w mniejszym stopniu ropę naftową jako narzędzia kreacji stosunków międzynarodowych. Przekłada się to na relacje Federacji Rosyjskiej z państwami importerami gazu ziemnego oraz ropy naftowej. Te ostatnie starają się zdywersyfikować kierunki dostaw surowców energetycznych zgodnie z założeniem, iż wraz ze wzrostem liczby kontrahentów stabilizuje się sytuacja w sferze bezpieczeństwa energetycznego. Szczególnie widoczne jest to na przykładzie niektórych państw tworzących UE (Pronińska, 2013, Kaczmarek 2010). Federacja Rosyjska nadal więc stoi przed dylematem wyboru kierunku rozwoju swojego sektora energetycznego. Dotyczy to zarówno sfery technologicznej oraz częściowo determinowanych tą sferą aspektów politycznych warunkowanych wyborem kierunku dostaw.

Determinanty strategii energetycznej Federacji Rosyjskiej: stan obecny, perspektywy

Determinanty strategii energetycznej Federacji Rosyjskiej można podzielić na wewnętrzne kształtujące relacje w ramach państwa rosyjskiego oraz zewnętrzne określające sferę polityki zagranicznej. Perspektywicznie, najważniejszymi czynnikami, które ukształtują rosyjski rynek energetyczny będą kwestie obejmujące problematykę wewnętrznych relacji na rynku surowców energetycznych. To one bowiem znajdą swoje przełożenie w polityce energetycznej kremlowskiego ośrodka władzy wobec państw importerów surowców. Determinanty zewnętrzne są za to zdecydowanie bardziej czytelne a poprzez ich wpływ na politykę bezpieczeństwa energetycznego lub szerzej całość polityki państwa, jego kultury strategicznej ogniskują znacznie większą uwagę globalnej opinii publicznej (Gryz 2009, s. 119-131).

Głównym wewnętrznym determinantem strategii energetycznej Federacji Rosyjskiej jest utrzymanie wysokości wpływów do budżetu centralnego celem jego zbilansowania. Gospodarka Federacji Rosyjskiej w dalszym ciągu pozostaje monokulturowa, słabo przygotowana na wahania cen za surowce energetyczne obowiązujące na globalnym rynku paliw. Monokulturowość gospodarcza Federacji Rosyjskiej odbija się także na konkurencyjności sektora paliw względem działających na globalnym rynku paliw zagranicznych korporacji paliwowych. Stan taki jest efektem zapóźnienia technologicznego kraju, braku pożądanych, głębokich, systemowych reform. Uzyskiwane do-

chody ze sprzedaży surowców energetycznych osłabiają rosyjską gospodarkę, która nie potrafi samodzielnie wygenerować nowych dziedzin, zmodernizować już istniejących w ten sposób, aby zależność budżetu od wpływów z eksportu ropy i gazu mogła być w dużym stopniu zbilansowana sprzedażą produktów opartych na innowacyjnych technologiach (Kisielewski, 2007, s. 45-74).

Zewnętrznym determinantem polityki energetycznej władz rosyjskich pozostaje przejście infrastruktury przesyłowej surowców energetycznych należących do państw importerów oraz w przypadku ropy naftowej rafinerii. Ważnym elementem strategii jest również zwiększenie aktywów na detalicznym rynku handlu ropą naftową i gazem ziemnym. W zamian za umożliwienie wejścia na rynek „błękitnego paliwa” oraz „czarnego złota” Federacja Rosyjska oferuje pakiet zniżek cenowych za sprowadzane surowce energetyczne. W przypadku większych transakcji kraje importerzy surowców mogą liczyć na stworzenie we współpracy ze stroną rosyjską hubów energetycznych. Przykładem tak definiowanej polityki są Niemcy oraz Austria (Niemcy, 2017; Mazur, 2018, s. 1-8).

Dominacja na globalnym rynku energetycznym umożliwiłaby Federacji Rosyjskiej uzyskanie licznych koncesji polityczno – ekonomicznych poza sektorem energetycznym. Rosjanie zwiększyliby możliwość oddziaływania na politykę zagraniczną realizowaną przez państwa importerów ropy naftowej i gazu ziemnego, sami zaś mogliby z większą swobodą kreować własne założenia strategii polityki zagranicznej bez konieczności liczenia się z opinią międzynarodową. Stałoby się to ich udziałem nawet w przypadku realizacji jedynie części z ekspansjonistycznych założeń politycznych (Gryz, 2018, s. 119-131).

Realizacja strategii energetycznej Federacji Rosyjskiej po 2014 roku: zmiana priorytetów, ekspansja na nowe rynki zbytu

Rok 2014 okazał się być przełomowy dla rosyjskiej strategii energetycznej. W wyniku sankcji gospodarczych Rosjanie zostali zmuszeni do zmian w systemie zarządzania gospodarką kraju. Część z sankcji dotyczyła możliwości pozyskiwania niektórych technologii służących produkcji ropy naftowej i gazu ziemnego z trudnodostępnych pokładów. W tym przypadku dotyczyło to rosyjskich złóż arktycznych ropy naftowej i gazu ziemnego. Polityka władz amerykańskich w tym zwłaszcza dopuszczenie do eksportu ropy naftowej oraz gazu ziemnego pochodzących z łupków bitumicznych znalazła swoje przełożenie w obniżeniu cen za surowce energetyczne na globalnym rynku paliw. Wraz z podjętymi przez władze amerykańskie działaniami część spośród krajów UE rozpoczęła energicznie prace na rzecz

dywersyfikacji europejskiego rynku paliw. Niekorzystna sytuacja gospodarcza oraz polityczna zmusiła władze rosyjskie do przeorientowania swojej polityki energetycznej (Raport, 2018).

Jednym z elementów zmian była redefinicja polityki rolnej prowadzonej dotychczas przez władze rosyjskie. Wykorzystując wysokie poparcie społeczne związane z przejęciem Krymu Rosjanie zablokowali import towarów rolnych z obszaru UE oraz ze strony państw niechętnych szeroko rozumianej polityce wobec obszaru byłego ZSRR. Wygenerowało to powstanie nowych spółdzielni produkcyjnych, gospodarstw indywidualnych oraz firm przetwórstwa rolnego, na których sytuacja wymusiła zmiany w procesie produkcyjnym, podniesienie jakości towarów, zadbanie o lepszą niż dotychczas dystrybucję oraz promocję produktów rolnych. Na przestrzeni trzech lat obowiązywania nowych przepisów wynikających z sankcji osiągnięto istotne rezultaty. W niektórych częściach sektora rolnego udało się zapewnić samowystarczalność, w części znacząco podniesiono poziom produkcji, w przypadku sektora zbożowego umasowienie produkcji przełożyło się na zwiększenie możliwości eksportowych (Rolnictwo, 2018). Tak definiowana polityka doprowadziła do sytuacji, w której realna wreszcie stała się redukcja skali zależności budżetu centralnego od wpływów ze sprzedaży surowców strategicznych. W dalszym ciągu jednak budżet centralny jest zależny od wpływów ze sprzedaży ropy naftowej i gazu ziemnego w przedziale 30%-40%. Bez uruchomienia inkubatorów przedsiębiorczości, zastosowania innowacyjnych rozwiązań technologicznych w cywilnym sektorze produkcji trudno będzie stronie rosyjskiej ostatecznie zerwać z modelem monokulturowym. Paradoksalnie, w perspektywie kilku, kilkunastu lat na sankcjach zyskać może również sektor produkcji ropy naftowej i gazu ziemnego. Brak szerokiego dostępu do technologii produkcji surowców energetycznych ze źródeł trudnodostępnych wymusi na rosyjskich naukowcach przyspieszenie prac studyjnych w późniejszym okresie wdrożeniowych nad wygenerowaniem własnych ultranowoczesnych technologii pozyskiwania „błękitnego paliwa” oraz „czarnego złota” (Jakóbk, 2018).

Pewnym modyfikacjom poddana została polityka energetyczna w wymiarze międzynarodowych relacji na globalnym rynku paliw, których Federacja Rosyjska pozostaje kluczowym, strategicznym podmiotem. Zdecydowanie większy nacisk został położony na relacje z państwami azjatyckimi (Ćwiek-Karpowicz, Dudzińska, et.all, 2016, s. 104). Podpisano szereg umów ze stroną chińską dotyczących poszukiwań, produkcji oraz przesyłu ropy naftowej i gazu ziemnego dla „Państwa Środka”. Jednym z nich jest kontrakt na budowę gazociągu „Siła Syberii”, będącego sztandarowym przykładem

rosyjsko-chińskiej współpracy w sektorze energetycznym. Pierwotnie planowano, iż gazociąg zostanie połączony interkonektorem z portem we Władywostoku, gdzie miał powstać terminal LNG przy pomocy, którego Rosjanie zamierzali eksportować surowiec również do innych państw azjatyckich. Obecnie coraz częściej mówi się już tylko o sprzedaży surowca przy pomocy „Siły Syberii” samym tylko Chińczykom (Kaczmariski, Kardaś, 2016, s. 2-4). Według nowych rosyjskich założeń strategii energetycznej pozostałe państwa azjatyckie powinny zostać obsłużone przez mające powstać nowe instalacje LNG bądź też w oparciu o rozbudowę istniejących systemów gazu skroplonego na Sachalinie. O tym, iż Rosjanie niezwykle poważnie traktują rynek chiński, przez co zmiana kierunku rosyjskiej ekspansji energetycznej staje się prawdopodobna świadczy wielkość zainwestowanych przez stronę rosyjską środków. Wartość budowy gazociągu „Siła Syberii” wraz z towarzyszącymi jej instalacjami przesyłowymi może wynieść 55 mld USD. Wartość całej inwestycji włączając w to prognozę cenową zakontraktowanego surowca ma sięgnąć 400 mld USD (Jakóbiak, 2018; Sodatkina, 2018, Kardaś, 2014, s. 1-2). Rosjanie podpisali również memorandum w sprawie budowy „Siły Syberii 2” znanego również jako część projektu „Altaj”. Gazociąg ten będzie dysponował mocami przesyłowymi w wysokości 30 mld m³ w skali roku. Gaz będzie pochodził ze złóż zachodniosyberyjskich zlokalizowanych w rejonie Urengoj (Jakóbiak, 2018). Federacja Rosyjska jest również obecna na chińskim rynku ropy naftowej. W 2013 roku Rosjanie otwarli drugą odnogę ropociągu WSTO, który stanowi połączenie wschodniosyberyjskich złóż surowca z wybrzeżem Oceanu Spokojnego (Koźmino – kraj nadmorski w pobliżu Władywostoku). Ropa naftowa trafiać będzie tak jak dotychczasowo do Chińskiej Republiki Ludowej oraz do Japonii, USA, także do innych mniejszych kontrahentów głównie na obszarze azjatyckim. Docelowe moce przesyłowe instalacji mają wynosić 80 mln ton surowca rocznie. Obecnie przy pomocy WSTO Rosjanie są zdolni do sprzedaży blisko 40 mln ton surowca w skali roku (Fisher, 2013, s. 1-2). Warto przy tym zaznaczyć, iż strona chińska zaoferowała rosyjskim firmom sektora energetycznego poważne środki finansowe na realizację dostaw surowców na rynek chiński w postaci niskoprocentowanych kredytów. Chińskie konsorcja energetyczne są również gotowe do nabycia mniejszościowych pakietów akcji rosyjskich konsorcjów surowcowych. Rosjanie pozyskują w ten sposób niezbędne środki finansowe na modernizację infrastruktury, realizację założonych projektów energetycznych w końcu również badania nad nowoczesnymi technologiami. Chiński rynek paliw rozwija się niezwykle dynamicznie i co najważniejsze dla strony rosyjskiej jest nadal kształtowany przez stronę popytową. Potrzeby są ol-

brzymie, zaś własne możliwości ograniczone. Stąd konieczność współpracy ze stroną rosyjską dodatkowo determinowaną, co korzystne dla ChRL, pogarszającymi się relacjami na linii Federacja Rosyjska – państwa „obszaru euroatlantyckiego” (Gacek, 2013, s. 63-102). Rosjanie nie zamierzają się jednak wycofać z lukratywnego europejskiego rynku surowców energetycznych. Mimo problemów politycznych udało im się wykorzystując okres gospodarczej koniunktury na „Starym Kontynencie” zwiększyć dostawy do rekordowych 193 mld m³ surowca w 2017 roku co przekłada się na blisko 40% udział na europejskim rynku „błękitnego paliwa” (Kardaś, 2014, s. 30-31). Trudno jednak nie odnieść wrażenia, iż najbardziej interesującą stronę rosyjską pole współpracy w ramach, którego mieści się rynek detaliczny paliw oraz infrastruktura techniczna służąca obsłudze tegoż rynku uległo wyraźnemu ograniczeniu. W zasadzie jedynie w przypadku Niemiec oraz do pewnego stopnia Austrii możemy mówić o pewnej kontynuacji, które nie jest jednakże pozbawiona modyfikacji będących efektem oceny rosyjskiej polityki ekspansji na obszarze byłego ZSRR oraz w mniejszym stopniu niż wcześniej zakamuflowanymi podejmowanymi przez rosyjskie elity władzy działaniami zmierzającymi do osłabienia UE (Austriacy 2018; Fomusiewicz 2015, s. 57; Sienkiewicz, 2017; Gustowska, Szymański, 2016, s. 1-8; Bajczuk, Kardaś, Łoskot–Strachota, 2017, s. 1-2; Popławski, 2016, s. 1-2).

Zakończenie

W drugiej dekadzie XXI wieku nastąpiły fundamentalne zmiany na globalnym rynku surowców energetycznych. W dającej się przewidzieć przyszłości będą one rzutować na strategię energetyczną eksporterów surowca oraz determinować zmiany na rynku paliw państw będących ich odbiorcami. Federacja Rosyjska, której celem wygenerowanym przez nowe władze w końcu lat 90. XX wieku była budowa mocarstwa energetycznego zmuszona jest obecnie dokonać pewnej redefinicji polityki energetycznej. Dzieje się tak w obliczu dynamicznych zmian zachodzących w strukturze globalnego rynku paliw oraz co najważniejsze z rozwojem nowych technologii umożliwiających eksploatację dotychczas niedostępnych złóż gazu oraz ropy naftowej. Możliwość produkcji „błękitnego paliwa” oraz „czarnego złota” ze złóż niekonwencjonalnych umożliwiła znaczące zwiększenie produkcji surowców energetycznych w USA, co w związku z podjęciem przez ten kraj działań na rzecz eksportu ropy naftowej i gazu może znaleźć przełożenie w przewartościowaniu układu sił zarówno wśród państw OPEC oraz krajów eksportujących gaz ziemny. Federacja Rosyjska zmuszona została do podjęcia prac

studyjnych nad zagospodarowaniem własnych złóż gazu łupkowego oraz ropy naftowej wytworzonej z łupków bitumicznych. Władze rosyjskie podjęły również działania na rzecz produkcji helu oraz gazu pochodzącego ze złóż metanowych. Od kilku lat można zauważyć wzmożone zainteresowanie arktycznymi pokładami surowców energetycznych, któremu towarzyszy wzmożona militaryzacja Arktyki ze strony rosyjskich sił zbrojnych. W obawie przed utratą europejskiego rynku surowców energetycznych, co jest pochodną prowadzonej przez część państw Wspólnoty polityki dywersyfikacji oraz wejściem USA na rynek surowców energetycznych, Rosjanie zmuszeni zostali do realizacji strategii stopniowego przeniesienia środka ciężkości eksportu ropy i gazu z obszaru „Starego Kontynentu” na obszar azjatycki. Na postulowaną przez UE dywersyfikację krajów eksporterów surowca odpowiedzili dywersyfikacją kierunku dostaw. Tak definiowana polityka spycha politycznie, gospodarczo, do pewnego też stopnia kulturowo Federację Rosyjską w kierunku azjatyckim, co osłabia Europę postrzeganą przez pryzmat UE, wzmacnia zaś pozycję USA. Należy przy tym jednak zauważyć, iż europejska arena zmagania politycznych, ekonomicznych pozostaje od końca lat 90. XX stulecia wtórnym teatrem działań. Losy hegemonii światowej, nowego porządku geopolitycznego uwzględniającego rolę i znaczenie surowców energetycznych rozgrywać się będą w Azji oraz co stanowi od lat wartość stałą na Bliskim Wschodzie. Rosyjska interwencja w Syrii, strategiczne partnerstwo w sferze energetycznej z „Państwem Środka” wskazują, iż tak definiowana geopolityczna gra o wpływy nie może się odbyć bez udziału strony rosyjskiej.

BIBLIOGRAFIA

Dokumenty, źródła:

- [1] *Энергетическая стратегия России на период до 2030 года*. 2018. pobrane z: <https://minenergo.gov.ru/node/1026>
- [2] Zygmunt, (2018). *Odnawialne źródła energetyki alternatywnej w Rosji*. materiały Ambasady RP w Moskwie.

Opracowania:

- [3] Bryc, (2009). *Rosja w XXI wieku. Gracz światowy czy koniec Gry?*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa.
- [4] Chalupiec, Filipowicz, (2009). *Rosja, Ropa, Polityka*, Prószyński i S. SPKA. Warszawa.

- [5] Czajkowski, (2003). *Rosja w Europie. Polityka bezpieczeństwa europejskiego Federacji Rosyjskiej*. DANTE. Kraków.
- [6] Gacek, (2013). *Azja Centralna w polityce energetycznej Chin*. Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego. Kraków.
- [7] Kaczmarek, (2010). *Bezpieczeństwo energetyczne Unii Europejskiej*. Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne. Warszawa.
- [8] Kisielewski, (2008). *Schyłek Rosji*, REBIS, Poznań.
- [9] Klaczyński, (2010). *Ropa naftowa i gaz ziemny obszaru postradzieckiego. Rola i znaczenie surowców energetycznych w polityce Kremla*. Wydawnictwo Uniwersytetu Pedagogicznego im KEN w Krakowie, Kraków.
- [10] Kotkin, (2009). *Armagedon był o krok. Rozpad Związku Radzieckiego 1970–2000*. Świat Książki. Warszawa.
- [11] Marshall, (2017). *Więźniowie geografii*. ZYSK I S–KA. Poznań.
- [12] Pronińska, (2013). *Wpływ współpracy energetycznej krajów Europy Środkowej na regionalne bezpieczeństwo energetyczne i politykę energetyczną UE*. Centrum Europejskie Natolin, Warszawa.
- [13] Wasilewski, (2005). *Ropa naftowa w polityce Rosji*, Kraków.
- [14] Zygar, Paniuszkin, (2008). *Gazprom. Rosyjska broń*. W. A. B., Warszawa.
- [15] Русецкая, (2015). Проблемы мирового рынка нефти, газа и нефтепродуктов, издательство бгуэп.

Materiały ośrodków analitycznych:

- [16] Bajczuk, Kardaś, Łoskot–Strachota, (2017). *Porozumienie w sprawie finansowania Nord Stream 2*, Analizy OSW, Warszawa.
- [17] Ćwiek–Karpowicz, Dudzińska, Dyner, Kaca, Kościński, Piotrowski, Radziejowska, Rostowska, Secieru, Szylar, Worobiow, (2016). *Sankcje i Rosja*. PISM. Warszawa.
- [18] Fiszer, (2013). *Ropociąg WSTO połączył Syberię z Oceanem Spokojnym*. Analizy OSW. Warszawa.
- [19] Gustowska, Szymański, (2016). *Nordycy wobec Nord Stream 2. Między sceptycyzmem a neutralnością*. Komentarze OSW. Warszawa.
- [20] Kaczmarek, Kardaś, (2016). *Naftowa przyjaźń. Stan i perspektywy rosyjsko–chińskiej współpracy energetycznej*. Komentarze OSW. Warszawa.
- [21] Kardaś, (2014). *Nowe rosyjsko–chińskie ustalenia energetyczne*. Analizy OSW. Warszawa.

- [22] Kardaś, (2014). *Przeciąganie liny. Rosja wobec zmian na europejskim rynku gazu*. Prace OSW. Warszawa.
- [23] Mazur, (2011). *Niemieckie koncerny zacieśniają współpracę z rosyjskimi dostawcami gazu*. Komentarze OSW. Warszawa.
- [24] Popławski, (2016). *Lobbing niemieckich firm energetycznych za Nord Stream 2*, Analizy OSW. Warszawa.

Rozdziały w drukach zwartych:

- [25] Molo, (2008). *Polityka bezpieczeństwa energetycznego Federacji Rosyjskiej*, W: Cziomer (red.), *Międzynarodowe bezpieczeństwo energetyczne w XXI wieku*, Krakowska Szkoła im. Frycza Modrzewskiego, Kraków.

Czasopisma naukowe:

- [26] Fischer, (2001). *Rosyjski sektor energetyczny i jego znaczenie dla gospodarki*. „Polityka Gospodarcza”. nr 2, s. 93-107.
- [27] Fomusiewicz, (2015). *Biznes z asekuracją. Niemiecko–rosyjska współpraca w sektorze gazowym w kontekście konfliktu rosyjsko–ukraińskiego*, „Bezpieczeństwo Narodowe”, nr 2, s. 57.
- [28] Gryz, (2009). *Geopolityczne aspekty rosyjskiej polityki energetycznej*. „Przegląd Geopolityczny”. nr 1, s. 119–131.
- [29] Klein, (2014). *Polityka Rosji wobec bliskiej zagranicy. Rosyjski realizm jako zagrożenie dla bezpieczeństwa międzynarodowego*. „Obronność”. nr 3, s. 13–22.
- [30] Kłaczyński, (2008). *Znaczenie surowców energetycznych dla rosyjskiej gospodarki, społeczeństwa oraz sfery stosunków zewnętrznych. Bilans zysków i strat*, Annales Universitatis Pedagogicae Cracoviensis. Studia Politologica. nr 8, s. 101-120.
- [31] Olechowski, (2015). *Wojny o energię i z powodu energii*. „Energia Gigawat”. nr 7, s. 1-8.
- [32] Stala-Szluga, Lorenz, (2010). *Rynek surowców energetycznych w Rosji: ropa naftowa i gaz ziemny*. „Przegląd Górniczy”. nr 11, s. 32–38.

Artykuły prasowe:

- [33] Kublik, 03.01.18. *Rosja idzie w LNG*, „Gazeta Wyborcza”, nr 3, s. 11.

Netografia:

- [34] *Austriacy atakują Polskę za krytykę Nord Stream 2. Powtarzają kłamstwo jamalskie*, 02.01.18. pobrane z: <http://biznesalert.pl/nord-stream-2-austria-polska-klamstwo-jamalskie/>
- [35] *Azerbejdżan. Eksploatacja ropy z Morza Kaspijskiego*. 02.01.18. pobrane z: <http://wyborcza.pl/1,75248,140819.html>
- [36] *Gazprom ma najwięcej zasobów gazu łupkowego*, 02.01.18. pobrane z: <https://www.forbes.pl/wiadomosci/zasoby-gazu-lupkowego-w-rosji/chypn9>
- [37] Hołdys. 05.01.18. *Hydraty – paliwo przyszłości*, <http://www.wiz.pl/8,853.html>
- [38] Jakóbk. 02.01.18. *Chiny i Rosja budują „Siłę Syberii”*. pobrane z: <http://biznesalert.pl/chiny-rosja-buduja-sile-syberii-kontrowersje-pozostaja/>
- [39] Jakóbk, 05.01.18. *Rosja śle z Arktyki sygnał o odporności na sankcje z Zachodu*. pobrane z: <http://www.cire.pl/item,144485,13,0,0,0,0,0,jakobik-rosja-sle-z-arktyki-sygnal-o-odpornosci-na-sankcje-zachodu.html>
- [40] Kardaś, 06.01.18. *Rosja i Norwegia biją rekordy w dostawach gazu ziemnego do Europy. Udział Rosji nie przekroczy pewnego poziomu*. pobrane z: <https://biznesalert.pl/rekord-gaz-norwegia-rosja-europa/>
- [41] Kaszuba, Stępień, 01.01.18. *Surowce energetyczne w polityce Federacji Rosyjskiej*. pobrane z: https://www.researchgate.net/publication/313350772_Surowce_energetyczne_w_polityce_Federacji_Rosyjskiej_Rosji
- [42] Koprowski, 01.01.18. *Rosja tworzy w Arktyce nowy szlak transportowy*, pobrane z: <https://kresy.pl/publicystyka/rosja-tworzy-arktyce-nowy-szlak-transportowy/>
- [43] *LNG z USA droższe od gazu z Rosji*, 02.01.18. *PGNiG odebrało tańiej*. pobrane z: <http://biznesalert.pl/lng-usa-razy-drozsze-gazu-rosji-pgnig-zaprzcza/>
- [44] Łuszkiewicz, 05.01.18. *Globalny rynek gazu będzie się dalej rozwijał*. pobrane z: <http://biznesalert.pl/luszkiewicz-globalny-rynek-gazu-bedzie-sie-dalej-rozwijal/>
- [45] *Międzynarodowy rynek ropy naftowej – charakterystyka okresów kryzysowych*, <http://www.cire.pl/publikacje/KRYZYSY-NAFTOWE.pdf> (05.01.18);
- [46] Nieczypor, 01.01.18. *Rosjanie dokonali przełomowego odkrycia złoża ropy naftowej w Arktyce*. pobrane z: <http://www.energetyka24.com/>

- 614277,rosjanie-dokonali-przelomowego-odkrycia-zloza-ropy-w-arktyce
- [47] *Niemcy jako hub energetyczny dążą do uzależnienia od siebie Europy i Rosji*, 02.01.18. pobrane z: <https://obserwatorpolityczny.pl/?p=38488> (02.01.18)
- [48] Parfieniuk, 02.01.18. *Rosja nokautuje USA w Arktyce. Nie gramy nawet w tej lidze co oni*. pobrane z: <https://wiadomosci.wp.pl/rosja-nokautuje-usa-w-arktyce-nie-gramy-nawet-w-tej-same-lidze-co-oni-6027744466141825a> <http://ru.arctic.ru/resources/>
- [49] *Putin: Rozpad ZSRR to największa katastrofa XX wieku*. 20.06.14. pobrane z: <http://www.rmfm24.pl/fakty/polska/news-putin-rozpad-zsrr-to-najwieksza-katastrofa-xx-wieku,nId,142083>
- [50] *Raport: LNG z USA to wyzwanie dla Gazpromu w Europie*. 05.01.18. pobrane z: <http://biznesalert.pl/raport-lng-z-usa-to-wyzwanie-dla-gazpromu-w-europie/>
- [51] *Rekordowe wydobycie ropy w Rosji w 2017 roku*. 02.01.18. pobrane z: <http://www.cire.pl/item,156606,1,0,0,0,0,rekordowe-wydobycie-ropy-w-rosji-w-2017-roku.html>
- [52] *Rolnictwo rosyjskie przeżywa niesamowity wzrost*, 05.01.18. pobrane z: http://www.tygodnik-rolniczy.pl/articles/aktualnosci_/rolnictwo-w-rosji-przezywa-niesamowity-wzrost/
- [53] Rutkowski, 02.01.18. *Historia poszukiwań gazu łupkowego*. pobrane z: <http://infolupki.pgi.gov.pl/pl/technologie/historia-poszukiwan-gazu-lupkowego>
- [54] Sienkiewicz, 02.01.18. *Niemiecko – Rosyjska współpraca w sektorze gazowym*. pobrane z [http://www.dise.org.pl/images/publikacje/ bezpieczenstwo_energetyczne/niemiecko_rosyjska_wspolpraca.pdf](http://www.dise.org.pl/images/publikacje/bezpieczenstwo_energetyczne/niemiecko_rosyjska_wspolpraca.pdf) (02.01.18.)
- [55] Słabisz, 02.01.18. *Rewolucja łupkowa zmieniła USA oraz mapę energetyczną Świata. To drugie odrodzenie Ameryki*. pobrane z: <https://wiadomosci.wp.pl/rewolucja-lupkowa-zmienila-usa-oraz-mape-energetyczna-swiata-to-drugie-odrodzenie-ameryki-6027731966579841a>
- [56] Soldatkin, 03.01.18. *Under Putins gaze. Gazprom starts mega pipeline to China*. pobrane z: <http://uk.reuters.com/article/2014/09/01/uk-russia-gazprom-china-idUKKBN0GW2CH20140901>
- [57] *Zasoby gazu łupkowego w Rosji szacowane na 5 – 20 bln. m3*, 02.01.18. pobrane z: <http://www.rp.pl/artykul/966608-Zasoby-gazu-lupkowego-w-Rosji-szacowane-na-5-20-bln-metrow-szesc-.html>

- [58] Колпаков, 02.01.18. *Нефтяной полярный горизонт*, <http://expert.ru/northwest/2016/40/neftyanoj-polyarnyj-gorizont/>
- [59] Осадчий. 02.01.18. Нефть и газ российского шельфа: оценки и прогнозы, <https://www.nkj.ru/archive/articles/6334>
- [60] Перцова, 02.01.18. *Нефть в Арктике: как российские нефтяные компании действуют в условиях санкций*. pobrane z: <http://www.forbes.ru/biznes/343165-neft-v-arktike-kak-rossiyskie-neftyanye-kompanii-deystvuyut-v-usloviyah-sankcij>
- [61] *Природные ресурсы*, 02.01.18. pobrane z: <http://ru.arctic.ru/resources/>

RUSSIAN GAS AND PETROL SECTOR TOWARDS CHANGES ON THE GLOBAL ENERGY RESOURCES MARKET

ABSTRACT

In the paper entitled „Russian gas and petrol sector towards changes on the global energy resources market” an analyze of Russian Federation’s abilities and limitations in the production, transition and use of natural gas and petroleum (as a tools of influence on economics and politics in the modern world) is undertaken. The paper evaluates an influence of new natural and shelf gas production techniques on political and economical potential of the Russian energy resources market. An author aims at predicting future events and general development of country’s energy strategy while considering growing import power of Asian countries, especially PRC. An author also focuses on American energy resources sector and its export abilities, in the context of highly possible rivalry with Russian Federation on the European petrol market. An influence of military struggle at the Ukraine on the Russian presence on the European energy resources market – while considering the redefinition of European states natural resources supplies strategy – is also an important part of provided analyze

Keywords:

gas, oil, Russian Federation, China, European Union.